

О. М. ВІЛЕНЧУК, аспірант
(Державний агроекологічний університет, м. Житомир)

ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 7, с. 52–53

Обґрунтовується необхідність та доцільність впровадження системи екологічного страхування у сфері природокористування.

Екологічне страхування — це порівняно нове явище в економічному житті не лише України, а й усього світу. Його вік сягає трохи більше десяти років, але за цей короткий проміжок часу ця інституція привернула до себе значний науковий та практичний інтерес. Екологічне страхування має сприяти поєднанню інтересів екології та економіки, при цьому забезпечуючи нехай невелику, але суттєву зону взаємопереходу, будуючи перший міст на шляху розв'язання найважливіших еколого-економічних проблем людства.

Розробка та впровадження системи екологічного страхування зумовлені необхідністю налагодження взаємовідносин у сфері природокористування, при цьому існує нагальна потреба у створенні економічних важелів впливу на підприємців з метою мінімізації шкідливого навантаження на природне середовище та здоров'я громадян [2].

Найважливішою умовою переходу від теорії до практики при розв'язанні будь-якої проблеми є цілісне уявлення про систему взаємопов'язаних елементів. Вважаємо за необхідне окреслити основні шляхи розвитку, визначити пріоритетні завдання, що стоять перед екологічним страхуванням як одного з економічних чинників гарантування національної безпеки.

1. Оточуюча людину природа є гармонійною цілісною системою, яка всіма своїми компонентами забезпечує існування життя на землі. Саме тому навколишнє природне середовище складає загальне надбання людства — його

екологічну власність. Завдання шкоди природі необхідно розглядати як нанесення збитку суспільству загалом — екологічного збитку. Адекватним представником суспільства у відношенні його екологічної власності виступає держава. Заподіяння державі екологічного збитку має фізичну, біологічну, економічну, соціальну та моральну координати. Екологічна шкода, спричинена окремій особі (громадянинові, підприємству, установі), складає певну частку екологічної шкоди, спричиненої суспільству, загалом державі [3].

2. З наукової точки зору екологічне страхування можна розглядати як конкретні юридичні відносини, що здійснюються через обов'язкове чи добровільне страхування цивільної відповідальності, діяльність яких несе в собі загрозу забруднення навколишнього природного середовища (в тому числі аварійного). Якщо розглядати екологічне страхування з точки зору національних інтересів, як елемент системи екологічної безпеки України, то в цьому випадку екологічне страхування має важливе природоохоронне, економічне, соціальне та моральне значення.

3. Важливою особливістю екологічного страхування є те, що крім страховика і страхувальника беруть безпосередню участь як мінімум ще п'ять суб'єктів: держава як регулятор процесу екологічного страхування; установа, що здійснює екологічний аудит; три вигодонабувача — так звані треті особи, на користь яких заклю-

чається договір страхування: держава (як вигодонабувач), окремі громадяни та юридичні особи (підприємства, установи, фірми та ін.).

4. Саме тому при створенні дійової системи екологічного страхування основним є поєднання інтересів усіх учасників процесу. Обмеження прав хоча б одного із суб'єктів може призвести до порушення загального балансу інтересів, спричинити економічне та соціальне напруження в суспільстві. Інтереси вигодонабувачів — це підґрунтя, на якому має будуватися уся система інтересів екологічного страхування. Інтереси страховика та страхувальника похідні від інтересів останніх, а саме через задоволення інтересів вигодонабувачів ця система набуває економічного та юридичного обґрунтування.
5. Найвищою метою екологічного страхування є посилення екологічної безпеки України. Механізмом реалізації цієї мети є ефективне задоволення вимог третіх осіб до винуватців екологічного забруднення. При цьому першим вигодонабувачем (третьою особою першого роду) необхідно визнати державу як представника суспільства. Ідеться про конкретний випадок, коли передусім необхідно задовольняти екологічні позови державних та територіальних органів державної влади з метою захисту здоров'я населення, санітарної безпеки і проведення природовідновлювальних робіт. Окремі громадяни та юридичні особи складають другу групу вигодонабувачів (треті особи другого роду). Їх екологічні претензії до винуватців забруднення навколишнього природного середовища повинні задовольнятися після розв'язання першочергових екологічних проблем.
6. Важливим елементом системи екологічного страхування є екологічний аудит, який сприяє виявленню екологічних та економічних наслідків господарської діяльності, слугує ефективним механізмом регулювання техногенного впливу на об'єкти навколишнього середовища, є основою для розробки екологічної політики та стратегії її реалізації, в тому числі при визначенні її пріоритетів в плануванні природоохоронної діяльності. Система екологічного страхування повинна передбачати диференційовані тарифи, а ставки страхових внесків визначаються на основі величин мож-

ливих збитків, спричинених третім особам та самому підприємству в результаті страхового випадку, та їх частоти, виявлених, досліджених та систематизованих у процесі екологічного аудиту [1].

7. Екологічне страхування не досягне своєї мети без особистої активності вигодонабувачів, на користь яких укладається угода екологічного страхування. Тому їх активна екологічна позиція здатна створити внутрішній спонукальний мотив впровадження екологічного страхування та його успішного розповсюдження. Важливого значення, на наш погляд, набуває необхідність приділяти якомога більше уваги гласності екологічного страхування як важливого інструменту доведення екологічної інформації до третіх осіб (вигодонабувачів).

У законодавчому плані цьому може сприяти включення в обов'язки регіональних органів виконавчої влади: інформування населення про підприємства та організації, які віднесені до категорії екологічного ризику і розташовані на підлеглих їм територіях; публікувати переліки підприємств, що отримали ліцензії на здійснення екологічно ризикових видів діяльності; оперативно сповіщати потенційних вигодонабувачів про всі факти забруднення навколишнього природного середовища та про можливі екологічні наслідки забруднення для населення та юридичних осіб.

Впровадження в життя системи екологічного страхування повинно сприяти значному підвищенню рівня захищеності населення та навколишнього природного середовища від екологічно-небезпечних подій, внаслідок чого можна суттєво прискорити розв'язання багатьох екологічних проблем в Україні.

Література

1. Віленчук О. М. Еколого-економічний інструментарій в вирішенні питань охорони навколишнього природного середовища // Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. Ч. 2. — К., 2001.
2. Заїкін Ю. В. Про екологічне страхування // Фінанси України. — 2001. — № 11. — С. 148–150.
3. Тулупов А. С. Экологическое страхование в обеспечении системной безопасности // Теория и практика экологического страхования: Тр. IV Всероссийской и II Международной конф. — Калининград; М., 2000.